

ОХОРОНА РІДКІСНИХ ВІДІВ ФЛОРИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ЗМІН КЛІМАТУ (НА ПРИКЛАДІ СЕМЕНІВСЬКОГО, КОРЮКІВСЬКОГО ТА СНОВСЬКОГО РАЙОНІВ)

Бузунко П. А., аспірант
Національного університету «Чернігівський колегіум» ім. Т. Г. Шевченка,
Лукаш О. В., проф., д. б. н., проф. каф. екології та охорони природи
НУЧК ім. Т. Г. Шевченка, науковий керівник
м. Чернігів, вул. Гетьмана Полуботка, 53, Україна
petr.buzunko@gmail.com

Тут робимо спробу дослідити характер та ступінь кліматичних змін (температури, кількості опадів та вологості повітря) для Семенівського, Корюківського та Сновського районів Чернігівської області за період спостережень з 1944 по 2017 рр. і виявити можливий вплив цих змін на частоту трапляння популяцій окремих видів природної флори.

Матеріалом для досліджень слугували: 1) метеорологічні дані за період з 1944 по 2017 рр по середнім місячним та річним температурам, місячним та річним кількостям опадів, кількості днів а місяць з вологістю повітря меншою, ніж 30% люб'язно надані представником Чернігівського обласного центру з гідрометеорології, Тхорик Таїсією Сергіївною; 2) дані щодо сучасного созологічного статусу видів рослин та трендів щодо його зміни, виявлені в попередньому дослідженні [1].

Мінімальна середньорічна температура повітря зафіксована для 1987 р. (+3,8 °C), максимальна – у 2015 р. (+8,7 °C). В середньому ж середньорічна температура підвищилася на 2 °C (від +5,4 °C до +7,5 °C). Подібні ж тенденції зі зростанням значень спостерігаємо для усереднених максимальних (від +31,5 до +34,5 °C) і мінімальних (-27 °C – -25,5 °C) річних температур та середньомісячних температур січня (-8,3 °C – -4,9 °C) й липня (+18 – +20 °C).

Щодо кількості опадів, варто відмітити, що вона в цілому дещо зростає (в середньому від 600 до 650 мм). Втім, тривогу викликає розподіл опадів за сезонами. А саме, якщо лінії трендів сезонних сум опадів узимку, весною та осінню зростають, то графік літньої кількості опадів показує на виразну тенденцію до зниження сумарної кількості опадів (з 240 до 210 мм). Не так яскраво виражено, але теж знижується сумарна кількість опадів за весняно-літній період. Зростає кількість посушливих днів у весняно-осінній період (згідно з даними за період 1989-2009 рр. – від 12 до 18).

Виявлені тенденції кліматичних змін не дають приводу сумніватися в продовженні зростань температурних показників і літньому зниженні кількості опадів і вологості повітря у найближчі роки.

Останніми десятиліттями антропогенні екологічні чинники є основною причиною зменшення біорізноманіття. Стандартний поділ екологічних чинників на три групи є умовним, оскільки всі чинники складним способом взаємодіють між собою. В межах нашого дослідження вважаємо зміни середніх річних температур і вологості повітря прикладом подібної взаємодії абіотичних і антропогенних чинників. Оскільки ці чинники змінюються більш швидкими темпами, порівняно з іншими (крім, можливо, таких, як знищення середовища існування тощо), то прогнозуємо, що вони мають значний вплив на зменшення частоти трапляння популяцій видів рослин нативної флори. Найкращим чином можна виявити такі впливи, якщо є можливість порівняти представленість популяцій рідкісних видів окремої території на південній межі ареалу (оскільки за отриманими даними температурні кліматичні показники зростають) впродовж періоду спостережень. В нашому випадку, ми порівнювали частоту трапляння видів за даними кінця 19 ст. та початку 21 ст. [1]. Перерахованим вимогам (рідкісні види на південній межі ареалу, які зменшили свою чисельність за роки спостережень) задовольняють наступні види лісових екосистем регіону досліджень (з 35 розглянутих): *Astragalus arenarius* L., *Calla palustris* L., *Carex brizoides* L., *Digitalis grandiflora* Mill, *Oxycoccus palustris* Pers., *Primula veris* L. Вважаємо, що кліматичний чинник є однією з основних причин зменшення чисельності названих видів, або стане такою причиною в найближчому майбутньому.

У зв'язку з вищесказаним припускаємо, що вживаних зараз заходів для збереження рідкісних видів (заповідання територій, де зростають рідкісні аборигенні види) може в певний момент виявитися недостатньо. Тому варто продумати інші варіанти, перш за все, уведення рідкісних видів в культуру на окремих ділянках, відведених для цього землекористувачами (якщо говорити про лісові екосистеми – лісгоспами).

1. Бузунко П. А. Динаміка статусу созофітів на території Щорсько-Семенівського геоботанічного району: 1899–2017 рр / П. А. Бузунко, І. К. Левченко. // Вісник Львівського університету. Серія біологічна. – 2018. – №79. – С. 15 – 28.